

Stropni medaljoni iz dvorca Adamović-Hellenbach-Mikšić u Svetoj Heleni: povijesni kontekst, datacija i interpretacija

Matija Marić

Hrvatski restauratorski zavod
Odsjek za konzervatorsku dokumentaciju
pokretne baštine
mmaric@h-r-z.hr

Izvorni znanstveni rad/
Original scientific paper
Primljen/Received: 25. 3. 2019.

UDK: 75.052.025.3/.4:[728.3
(497.5 Sveta Helena)]"18"

DOI: <http://dx.doi.org/10.17018/portal.2019.8>

SAŽETAK: Rad obuhvaća istraživanje povijesnih podataka o dvorcu, njegovim vlasnicima te građevinskim preinakama. Prema tim podacima, medaljoni su povijesno kontekstualizirani. Na temelju arhivskih fotografija i dostupnih arhitektonskih nacrtu dvorca izrađen je 3D model mogućeg izgleda stropa, koji je uklopljen u shematsku elevaciju prostorije u kojoj se nekad nalazio. Nakon toga interpretiraju se svi dokazi za dataciju medaljona te se medaljoni promatraju s dva moguća aspekta: najprije u kontekstu trendova unutarnjeg uređenja reprezentativnih stambenih prostora druge polovice 19. stoljeća i potom u kontekstu mogućih uzora za ikonografski motiv prikazanih amoreta.

KLJUČNE RIJEČI: stropni medaljoni, tabulat, amoreti, dvorac Adamović-Hellenbach-Mikšić, neobarok, umjetnine na papirnatom nosiocu

Dva stropna medaljona (sl. 1 i 2) iz dvorca Adamović-Hellenbach-Mikšić u Svetoj Heleni pokraj Svetog Ivana Zeline dio su fundusa Muzeja Sveti Ivan Zelina. U muzejsku zbirku ušli su nakon urušavanja krovništa, a time i drvenih stropova dvorca, 2003. godine. Njihov je izvorni kontekst izgubljen, a ta dva medaljona jedini su dijelovi unutarnjeg uređenja spašeni iz ruševine te su pohranjeni u muzej. Konzervatorsko-restauratorski radovi na oba medaljona počeli su u Hrvatskom restauratorskom zavodu preventivnom zaštitom, primarnim konzerviranjem te istraživačkim radovima 2011. godine, a cjeloviti radovi provodili su se 2014. i 2015. godine.¹

Drveni strop s medaljonima nalazio se u jednoj od dvije glavne dvorane dvorca² te je vjerojatno sadržavao šest kružnih medaljona koji se sastoje od masivnih profiliranih drvenih okvira izrađenih od hrastovine, u kojima se nalaze kružne slike izvedene u tehnici gvaša na papiru kaširanom na drvenu podlogu. S obzirom na to da je krov

dvorca danas potpuno urušen i da su svi stropovi uništeni, medaljoni su jedini trag unutarnjeg uređenja dvorca. Sudeći prema dostupnim arhitektonskim nacrtima postojećeg stanja dvorca (sl. 3),³ može se pretpostaviti da su ukupne dimenzije izgubljenog drvenog stropa bile 1030 x 570 cm, dok su oba sačuvana medaljona promjera 160 cm, a promjer slika na papirnatom nosiocu iznosi 130 cm.

Prikazi na slikama su dekorativnog karaktera. Prikazuju po dva amoreta koji lete u ljupkoj igri šarenim cvijećem i trakama svilene tkanine, dok je u pozadini nebo s gustim sivkastim oblacima (sl. 1 i 2). Na prvom je slici jedan amoret prikazan sleđa kako iznad glave drži pletenu košaru s cvijećem i viticama vinove loze te iz nje baca cvijeće, koje pak drugi pokušava u padu uhvatiti. Amoreti na drugoj slici su u nešto manje dinamičnom pokretu – oba drže po jednu kiticu cvijeća. Desni rukom pokazuje u smjeru lijevoga, kao da mu pokušava zapovjediti da mu preda cvijeće koje ima, dok se lijevi

1. i 2. Sveti Ivan Zelina, Muzej Sveti Ivan Zelina, stropni medaljoni iz dvorca Adamovich-Hellenbach-Mikšić nakon konzervatorsko-restauratorskih radova (fototeka HRZ-a, Lj. Gamulin, 2015.)

Sveti Ivan Zelina, Sveti Ivan Zelina Museum, ceiling medallions from Adamović-Hellenbach-Mikšić manor house after conservation (Croatian Conservation Institute Photo Archive; Lj. Gamulin, 2015)

u obrambenom pokretu odmiče od njega, držeći svoju granu s cvijećem što dalje.

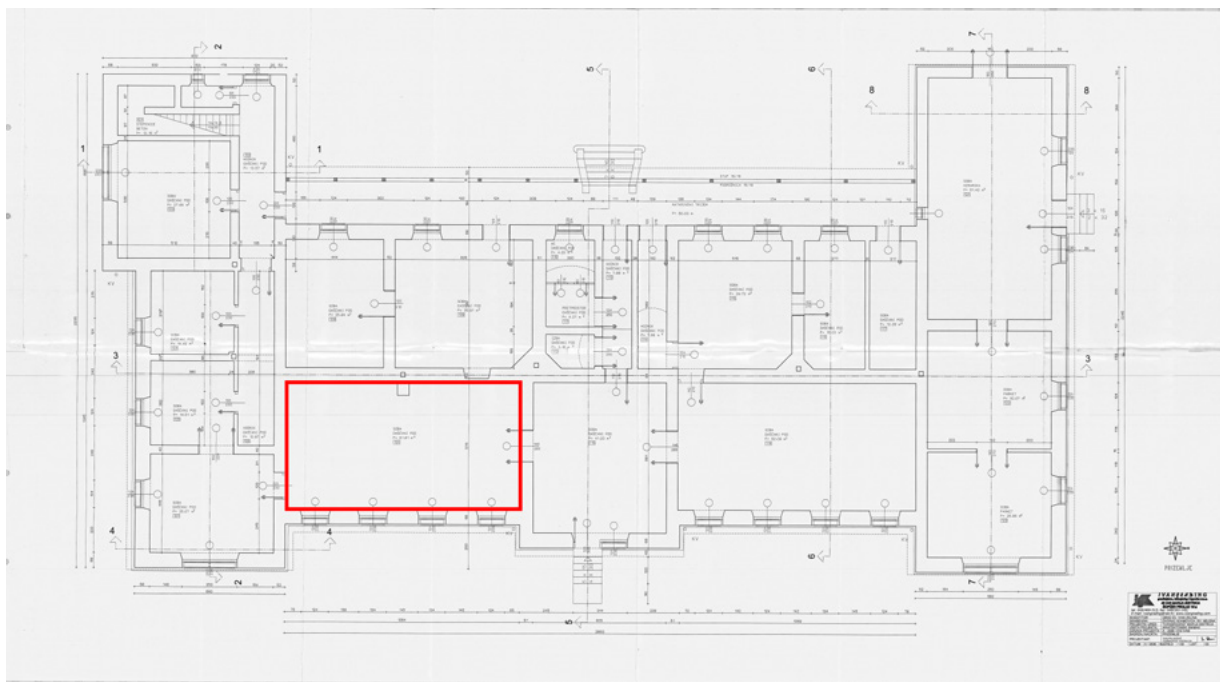
Na temelju spomenutih arhitektonskih nacрта postojećega stanja, kao i uz pomoć fotografija nastalih prilikom izvlačenja medaljona iz ruševine nakon urušavanja krovišta (sl. 4 i 5), izrađena je virtualna 3D rekonstrukcija pretpostavljenog izgleda stropa i pozicije medaljona u njihovu izvornom kontekstu. Rekonstrukcija je smještena u shematsku elevaciju prostorije u kojoj se strop nekad nalazio (sl. 6 i 7). S obzirom na nedostatak preciznijih informacija te na to da provedeno istraživanje svih arhiva koji bi mogli sadržavati informacije o unutarnjem uređenju dvorca nije dalo nikakve rezultate, točan izvorni broj medaljona nije utvrđen, no temeljem usporedbe dimenzija prostorije i medaljona pretpostavljeno je da ih je bilo šest. Ipak, postoji mogućnost i da se u središtu stropa nalazilo neki drugi dekorativni element koji se zbog urušavanja stropa nije sačuvao te da su na stropu bila samo četiri medaljona.

Povijest dvorca Adamović-Hellenbach-Mikšić

Sveta Helena je naselje tridesetak kilometara sjeveroistočno od Zagreba; nalazi se na području grada Sveti Ivan Zelina. Nekad je područje naselja bilo plemićko imanje s dvorcem, kapelom i perivojem, dok je danas od imanja najsačuvanija dvorska kapela, a od perivoja nije ostalo gotovo ništa. Dvorac je u cijelom središnjem dijelu postao ruševina i od njega su ostali samo zidovi. U južnom krilu sačuvan je i obnovljen jedino krov kule na jugozapadnom uglu, dok se sjeverno krilo dvorca još i danas koristi za stanovanje i u relativno dobrom je stanju.⁴

Iako se podaci o Svetoj Heleni kao plemićkom posjedu mogu pratiti od početka 13. stoljeća,⁵ sam se dvorac prvi put spominje u izvorima tijekom 17. stoljeća, no nikakvi podaci o njegovu izgledu nisu sačuvani.⁶ Tada se kao vlasnici posjeda navode članovi obitelji Zrinski, odnosno Nikola Zrinski, koji je 1623. godine, pak, založio Svetu Helenu, zajedno s Majkovcem i Šenkovcem, za 4000 imperijala plemiću Koczyju.⁷ Ipak, Sveta Helena spominje se i kao jedna od sastavnica posjeda Zrinskih pri zapljeni njihove imovine nakon sloma urote Zrinskih i Frankopana 1671. godine.⁸ Sredinom 18. stoljeća kao vlasnik Svete Helene navodi se križevački podžupan Ivan pl. Saić od Pernice, a nakon udaje njegove kćeri Judite za Ivana Kapistrana I. Adamovića oko 1760. godine, Sveta Helena dolazi u posjed slavonskih plemića i baruna Adamovića Čepinskih. Postojanje dvorca u to vrijeme u Svetoj Heleni zabilježeno je i na karti koja je bila rezultat prve austrijske vojne katastarske izmjere 1783./1784. godine.

U vrijeme Adamovića, vjerojatno u prvoj polovici 19. stoljeća, sagrađen je novi dvorac pravokutnog tlocrta s kulama u uglovima te s neogotičkom dekoracijom pročelja. O njemu danas znamo vrlo malo, a jedini podatak o izgledu koji se sačuvao je tlocrt iz projekta kasnijeg uređenja i dogradnje dvorca iz 1862./1863. godine, u vrijeme obitelji Hellenbach. U njihovo je vlasništvo dvorac ušao kao miraz pri udaji Marije Adamović, nećakinje Ivana Kapistrana, za Wilhelma baruna Hellenbacha von Paczolaya 1825. godine. Iz projekta je vidljiv tlocrt postojećeg stanja, prema kojemu je stari dvorac bio pravokutnog oblika s kvadratičnim kulama na uglovima te je imao prizemlje i kat. Također, jednostavni pravokutni tlocrt i deblji

3. Tlocrt postojećeg stanja dvorca s označenom prostorijom u kojoj se nalazio strop s medaljonima (izradio Ivangrading d.o.o., 2008., arhiv MK RH, KO Zagreb)

Floor plan of the current condition of the manor house with the room where the ceiling medallions were located (Made by Ivangrading, 2008; Ministry of Culture of the Republic of Croatia, Conservation Department in Zagreb Archive)

unutarnji zidovi upućuju na tlocrtne sličnosti s baroknim kurijama, što je siguran pokazatelj da je i stara kurija iz 17. stoljeća zapravo bila uklopljena u taj dvorac iz prve polovice 19. stoljeća.⁹ Sam projekt i danas je u vlasništvu obitelji Hellenbach (sl. 8), a potpisao ga je arhitekt Gerok iz Beča. Iako dogradnja nikad nije izvedena, dvorac je vrlo vjerojatno uređen prema tom projektu jer su nacrti pročelja iz projekta vrlo slični izgledu dvorca s fotografija iz 1880. godine. Unatoč obnovi, obitelj Hellenbach je u Svetoj Heleni živjela još samo do proljeća 1866. godine, kad su prodali dvorac i preselili se u Mariju Bisticu.¹⁰

Imanje Sveta Helena kupio je tada Kalman pl. Mikšić (Mixich) od Lukavca, koji je obnašao dužnost velikog župana Zagrebačke županije, a bio je i saborski zastupnik kotara Svetog Ivana Zeline. Njega je naslijedio sin Nikola, čija je supruga bila grofica Luisa von Attems, iz štajerske linije jedne od najstarijih talijansko-austrijskih plemićkih obitelji.¹¹ Nažalost, snažan potres koji je 9. studenoga 1880. pogodio Zagreb i okolice, ostavio je iznimno teške posljedice i u Svetoj Heleni. Dvorac je bio teško oštećen te je, s obzirom na to da nije mogao biti popravljen, srušen, a na njegovim je temeljima sagrađen novi, prizemni i znatno skromniji dvorac. U svojem je izvješću o potresu hrvatski prirodoslovac Josip Torbar zapisao: „Sv. Helena kod Zeline. Ovdje je potres najžešće u zelinskoj okolini harao. Grad presv. gosp. vel. žup. Mikšića užasno je oštećen tako, da je nalik na ruševinu... ..Isto tako su pali dimnjaci i porušili strop f g h. U prvom katu su svodovi gotovo sasvim porušeni i unutarnji zidovi posve potrgani, a ostale

stiene popucale, te se izbočile tako, da se čitav grad imao porušiti i s nova graditi...“¹² Od starog dvorca ostala je sačuvana jedino jugozapadna kula, no ona je preoblikovana i ugrađena u novo južno krilo dvorca. Dotadašnji, tlocrtno pravokutni dvorac s kulama u uglovima pretvoren je u dvorac tlocrta u obliku slova H. Glavno istočno pročelje, okrenuto prema perivoju, dobilo je tri rizalita s trokutastim zabatima, dok se na zapadnom ulaznom pročelju ističu volumeni sjevernog poprečnog krila i jugozapadne kule. Sama pročelja dobila su i historicističku ornamentiku, kao što su slijepe viseće arkade duž vijenca i uglovna rustika, dok su na sva tri bočna zabata istočnoga pročelja Mikšići smjestili svoj grb (sl. 9). Taj je izgled dvorac zadržao i tijekom 20. stoljeća, osim što je središnji zabat srušen tijekom Drugoga svjetskog rata.¹³ Godine 1917. Nikola Mikšić je Svetu Helenu prodao izvjesnom Mehunu, koji je također prodao dvorac. Tada je podijeljen na dva dijela, od kojih je sjeverni ostao stambeni objekt, a južni je postao škola. Područna je škola djelovala sve do 1975. godine, nakon čega je raspuštena. Taj je trenutak zapečatio daljnju sudbinu dvorca. Uskoro se počinje pretvarati u ruševinu i u tom je stanju i danas. Od središnjega dijela ostali su još samo zidovi, dok se krov potpuno urušio.¹⁴

Pokazatelji za dataciju medaljona

Prema svemu sudeći, nastanak medaljona može se datirati u posljednja dva desetljeća 19. stoljeća. Toj tvrdnji u prilog ide nekoliko činjenica. Najprije su to upravo spomenuti povijesni podaci o dvorcu. Stari jednokatni dvorac vrlo je

4. Jedan od medaljona nakon urušavanja krovišta i stropa dvorca (fototeka MK RH, KO Zagreb, snimio N. Bradić, 2003.)
One of the medallions after the collapse of the manor house roof and ceiling (Ministry of Culture of the Republic of Croatia, Conservation Department in Zagreb Photo Archive; N. Bradić, 2003)

5. Jedan od medaljona nakon urušavanja krovišta i stropa dvorca (fototeka MK RH, KO Zagreb, snimio N. Bradić, 2003.)
One of the medallions after the collapse of the manor house roof and ceiling (Ministry of Culture of the Republic of Croatia, Conservation Department in Zagreb Photo Archive; N. Bradić, 2003)

teško oštećen u potresu 1880. godine te je nakon toga srušen, a sagrađen je novi, prizemni dvorac. Tada su izrađeni i novi stropovi te su u tu svrhu nastali i medaljoni. Tu tezu potkrepljuje i usporedba s trendovima unutarnjeg uređenja stambenih prostora pretposljednega desetljeća 19. stoljeća, o čemu će biti riječi nešto kasnije. Osim toga, tehnologija

izrade papirnatoga nosioca također upućuje na proizvodnju u posljednjoj četvrtini 19. stoljeća. Naime, papirnati se nosilac sastoji od dva sloja papira lijepljenih škrobnim ljepljivom. Istraživanja koja je proveo Prirodoslovni laboratorij Hrvatskog restauratorskog zavoda pokazala su da je gornji sloj papira, na kojemu se nalazi prikaz, izrađen isključivo od lanenih i pamučnih vlakana, dok donji sloj, uz lanena i pamučna vlakana, sadrži i drvenjaču, odnosno lignin, vrlo štetan spoj koji je nusprodukt u proizvodnji papira od drvene sirovine te uzrokuje izbljeđivanje i krhkost papira zbog fotokemijskog djelovanja svjetla.¹⁵ Prisutnost lignina nedvojbeno dokazuje da je taj papir proizveden najranije u drugoj polovici 19. stoljeća jer papir proizveden od drvene sirovine prije toga vremena nije bio komercijalno dostupan.¹⁶ Osim samog sastava, dataciju u 19. stoljeće potkrepljuje i činjenica da je papirnati nosilac izrađen od jednog komada papira. Prije trećeg desetljeća 19. stoljeća i izuma strojeva za izradu papira nije bilo tehnološki moguće proizvesti papir te veličine u jednom komadu, nego su se, ako je bilo potrebno, spajali manji komadi papira da bi se dobio nosilac većih dimenzija.¹⁷

Na kraju, uz spomenute analize papirnatog nosioca, dataciju u drugu polovicu 19. stoljeća potvrđuju i analize pigmentata slikanog sloja. Analize uzoraka s oba medaljona, provedene metodom rendgenske fluorescentne spektroskopije (XRF), pokazale su prisutnost kromove žute te kromoksid zelene boje (tzv. viridian).¹⁸ Poznato je da su oba pigmenta proizvodi industrijske revolucije, pri čemu je kromova žuta prvi put postala komercijalno dostupna oko 1815. godine,¹⁹ dok je viridian, odnosno kromoksid zelena, patentiran tek 1859. godine,²⁰ što je dakle svojevrsni *terminus post quem* za nastanak tih dviju slika.

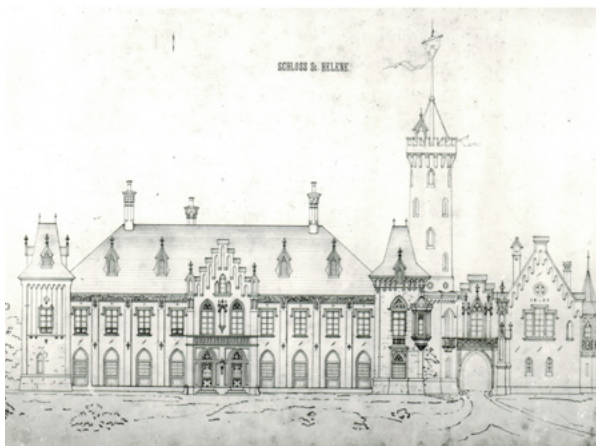
Medaljoni u kontekstu mode uređenja stambenih prostora s kraja 19. stoljeća

Kontekst nastanka medaljona možemo promatrati s dva aspekta. Jedan je usporedba pretpostavljenog izgleda cjelokupnog drvenog stropa s trendovima unutarnjeg uređenja reprezentativnih stambenih prostora oko 1880. godine, dok se drugi odnosi na usporedbu sa sličnim ikonografskim motivima amoreta.

Kad općenito govorimo o unutarnjem uređenju stambenih prostora, možemo sa sigurnošću tvrditi da je drvo jedan od osnovnih, a s druge strane i najraznovrsnijih materijala u oblikovanju prostora. Zato je drvo oduvijek shvaćano kao nešto klasično, staro i tradicionalno. Ipak, povijest korištenja drva za uređenje luksuznih interijera puna je uspona i padova. Primjerice, početkom 19. stoljeća drvo je kao vidljivi materijal bilo izuzetno nepoželjno. Svi su spojevi morali biti prekriveni debelim nanosima boje, podovi su se prekrivali tepisima, a većina luksuznog namještaja bila je polikromirana, pozlaćena ili barem prekrivena furnirom od nekog skupog egzotičnog drveta. S druge strane, osamdeset godina poslije bilo je moguće

6. i 7. Pogled na pretpostavljeni položaj medaljona na stropu prema virtualnoj 3D simulaciji (HRZ, izradio M. Marić)
View of the assumed location of the medallions on the ceiling, based on a 3D simulation (Croatian Conservation Institute; M. Marić)

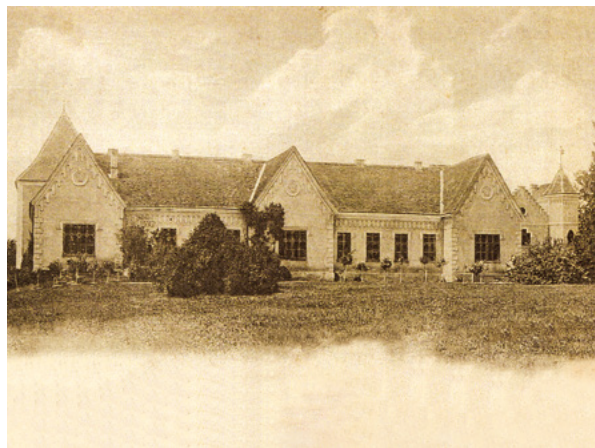

8. Projekt dogradnje dvorca, istočno pročelje, 1863. (vl. obitelj Hellebach, reproducirano u: MLADEN OBAD ŠČITAROCI, BOJANA BOJANIĆ OBAD ŠČITAROCI, 1998., 285)
Project for building an annex for the Adamović-Hellenbach-Mikšić manor house, east façade, 1863 (Owned by the Hellebach family; reproduced in: MLADEN ŠČITAROCI, BOJANA BOJANIĆ OBAD ŠČITAROCI, 1998, 285)

vidjeti novouređene prostorije u kojima su, uz podove i namještaj, i stropovi i zidovi bili prekriveni vidljivim i minimalno obrađenim drvom, no već oko 1900. godine neki su suvremeni dizajneri, primjerice u Beču, ponovo počeli potpuno skrivati drvene površine.²¹

Jednako se tako moda ubrzano mijenjala i pri izboru pojedinih vrsta drva korištenih za unutarnje uređenje stambenih prostora, a do kraja 19. stoljeća bilo je dostupno čak pedesetak vrsta. Potkraj 18. i početkom 19. stoljeća najpopularnije su bile raskošne polirane egzotične vrste, kao što je mahagonij, no do 1880. godine njihova dominacija počinje slabjeti pa sve popularniji postaje hrast. Masivan, dugotrajan i nepoliran, hrast je postao simbol jednostavne i čiste estetike, u suprotnosti sa sjajnim mahagonijem koji je počeo izlaziti iz mode.²² Taj je trend hrasta počeo u Engleskoj, no ubrzo se, preko Francuske, proširio i na zemlje njemačkoga govornog područja, a onda i na prostore kontinentalne Hrvatske.

Osim estetike prirodnog materijala, prednosti čistog drva protežu se i na psihološku razinu. Primarno je bilo prepoznato da se drvo uvijek čini toplijim od drugih materijala jer loše provodi toplinu. Također, smatralo se da je, za razliku od „ženskih“, mekih tekstila, čvrsto i tvrdo drvo osobito prikladno za „muške“ prostorije. S vremenom je drvo počelo preuzimati sve veće površine u prostoriji. Taj je trend kulminirao modom prekrivanja svih zidova u prostoriji drvom. Osobito se drvo smatralo prikladnim za blagovaonice, a kruna te cjelovite drvene prostorije uvijek je bio drveni strop. Takav je strop od dobrog masivnog drva postao znak luksuza i skupoće interijera, s obzirom na to da je mogao biti i do deset puta skuplji od, primjerice, stropa sa štukaturama. Dok su početkom 19. stoljeća stropovi morali izgledati što

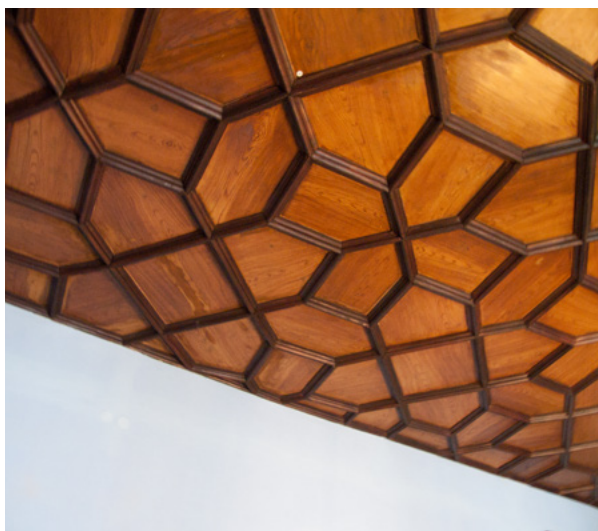

9. Istočno pročelje, stanje nakon obnove poslije potresa 1880. godine (razglednica u vlasništvu g. Zdravka Valentakovića iz Svetog Ivana Zeline)
East façade, condition after the reconstruction following the 1880 earthquake (Directorate for the Protection of Cultural Heritage Photo Archive; I. Standl, 1880)

svjetlije i prozračnije, u drugoj polovici stoljeća drvene zidne obloge i drveni stropovi morali su biti što teži, da bi davali dojam udobnosti, ozbiljnosti i trajnosti. Ipak, ti su efekti i dalje bili većinom ograničeni na blagovaonice i prostorije za gospodu.²³

Drveni se strop iz Svete Helene vrlo dobro uklapa u navedeni kontekst. Očito je da su Mikšići pri uređenju svojega dvorca nakon potresa 1880. godine bili dobro upoznati s trendovima suvremenog unutarnjeg uređenja pa su svoja dva glavna salona opremili drvenim stropovima od hrastovine. Također, sudeći prema navedenim trendovima, postoji mogućnost da su i zidovi tih prostorija bili obloženi drvom, no za tu tvrdnju danas više ne postoje nikakvi materijalni dokazi. Osim toga, vrlo je vjerojatno da su te dvije najveće prostorije u dvorcu korištene kao blagovaonica te salon za gospodu (ili možda knjižnica), što se također uklapa u spomenutu modu.

O mogućim izravnim uzorima za navedeni strop vrlo je teško govoriti. S obzirom na izuzetno veliku podložnost unutarnjeg uređenja promjenama trendova, stambeni su se prostori relativno brzo mijenjali te su stari elementi dekoracije najčešće ustupali mjesto novim modama koje su uglavnom bile u potpunoj suprotnosti; rezultat toga često je nepovratni gubitak svih starijih elemenata dekoracije. Dodatni problem u kontekstu hrvatskih primjera je i izuzetno loše stanje očuvanosti reprezentativnih stambenih prostora, što je posljedica dugotrajnog neodržavanja iz različitih socio-ekonomskih, a danas često i imovinsko-pravnih okolnosti. Unutrašnjosti brojnih hrvatskih dvoraca i kurija, pa tako i Svete Helene, vrlo su često posve uništene i ne postoje gotovo nikakvi podaci o njihovom nekadašnjem izgledu, čime je količina potencijalnog komparativnog materijala svedena na minimum.

10. Drveni strop u blagovaonici dvorca Trakošćan, sredina 19. stoljeća (snimio M. Marić, 2019.)
Wooden ceiling in the dining room of Trakošćan Castle, mid-19th century (M. Marić, 2019)

Među rijetkim sačuvanim primjerima drvenih stropova druge polovice 19. stoljeća na području kontinentalne Hrvatske nalazimo tek minimalne sličnosti sa stropom iz Svete Helene, i to isključivo u karakteristikama vidljive boje i teksture drva te ukrasnih gredica slične profilacije koje su raspoređene na različite načine. Ni u jednom primjeru nisu prisutni kružni medaljoni, kao ni umjetnine na papiru u kontekstu stropne dekoracije. Primjerice, drveni strop u blagovaonici dvorca Trakošćan (sl. 10) nastao je u modernizaciji interijera dvorca sredinom 19. stoljeća i nosi odlike neogotičkog stila.²⁴ Ukrasne gredice razvedene su u bogatu mrežu peterokuta i šesterokuta, čime se on stilski razlikuje od stropa u Svetoj Heleni. Jedina sličnost je u činjenici da su stropne gredice izrađene od hrastovine vidljive teksture i boje drva te imaju vrlo sličnu profilaciju kao i medaljoni. Takve slične karakteristike vidljive su i na drvenom stropu u tzv. časničkoj sobi u dvorcu u Trakošćanu, pri čemu su ukrasne profilirane gredice raspoređene u kvadratne forme. Drugi primjer stropa s ukrasnim profiliranim gredicama vidljive boje drva nalazi se u novom dvorcu Hilleprand-Mailáth u Donjem Miholjcu (sl. 11). Taj je dvorac sagrađen u prvim godinama 20. stoljeća, također u neogotičkom stilu,²⁵ te u tzv. Velikoj dvorani ima neogotički drveni strop s ukrasnim gredicama raspoređenima u gustu mrežu elemenata s karakterističnim šiljatim vrhovima.

Ipak, općepoznata usmjerenost tadašnjega hrvatskog plemstva prema austrijskim središtima te usporedbe s unutarnjim uređenjem nekih od reprezentativnih stambenih prostora, primjerice bečke Ringstraße, upućuju na činjenicu da su trendovi uređenja koji su u to vrijeme prevladavali u prijestolnici Monarhije Mikšićima bili glavna inspiracija i da bi autor slika na medaljonima mogao biti

11. Drveni strop u dvorcu Hilleprand-Mailáth u Donjem Miholjcu, 1903. – 1907. (snimio D. Trcović, 2018.)
Wooden Ceiling in the Hilleprand-Mailáth Castle in Donji Miholjac, 1903–1907 (D. Trcović, 2018)

neki od učenika poznate bečke Škole za primijenjenu umjetnost (*Kunstgewerbeschule*). Iz tog razloga, u potrazi za komparativnim primjerima treba spomenuti i nekoliko interijera zgrada na Ringstraße u Beču, koji sadrže prikaze amoretu u sklopu stropne dekoracije. Zbog toga što je nastala u relativno kratkom vremenu, bečka Ringstraße vrlo dobar je primjer stilskih tendencija stambene arhitekture druge polovice 19. stoljeća u Austro-Ugarskoj Monarhiji, kojima su se nastojali inspirirati brojni pripadnici tadašnjega plemstva iz svih krajeva Monarhije, pa tako i Mikšići. Ipak, iako su stilski uzori bili različiti povijesni stilovi, u optjecaju formi nije bilo bitno robovati kopiranju tih stilova, nego se radilo o razvoju jedinstvenih kombinacija modernih oblika temeljenih na poznavanju povijesti.²⁶ Zato ni jedan komparativni primjer ne možemo smatrati izravnim uzorom, nego samo prikazom sličnih koncepcija koje su u to vrijeme bile aktualne.

Jedan od takvih primjera stropa s amoretima u kružnim okvirima nalazimo u palači Ephrussi na bečkoj Ringstraße, sagrađenoj 1873. godine za bankara Ignaza von Ephrussia. Projektirao ju je Theophil von Hansen, jedan od najvažnijih austrijskih historicističkih arhitekata, u neorenesansnom stilu. Unutrašnjost palače izuzetno je bogato ukrašena. U šest prostorija visokog prizemlja nalaze se vrlo raskošni drveni polikromirani i pozlaćeni stropovi.²⁷ Jedan od tih stropova sastoji se od velike središnje kvadratne kasete i četiri šesterokutne kasete raspoređene uz njezine rubove, dok se unutar njih nalaze kružni profilirani okviri (sl. 12). U središnjem kružnom okviru nalazi se vegetabilna reljefna dekoracija, iz čijeg središta visi luster, dok je u svakom bočnom kružnom okviru prikazan po jedan lik na nebeskoj pozadini. Iz središnjeg kružnog okvira okomito se širi po jedna gredica iste profilacije

12. Drveni strop s medaljonima u palači Ephrussi u Beču, 1873. (KLAUS EGGERT, 1976., Abb. 114, © Franz Steiner Verlag, Stuttgart)

Wooden ceiling with medallions in the Ephrussi palace in Vienna, 1873 (KLAUS EGGERT, 1976, Abb. 114, © Franz Steiner Verlag, Stuttgart)

13. Drveni strop s prikazima alegorija i amoreta u palači Todesco u Beču, nakon 1861. (EVA-MARIA OROSZ, 2014., 148)

Wooden ceiling portraying allegories and amoretti at the Todesco palace in Vienna, after 1861 (EVA-MARIA OROSZ, 2014, 148)

prema svakom od bočnih kružnih okvira. Iako se taj strop, kao i prethodni, zbog korištenja polikromije i raskošnijih dekorativnih elemenata stilski poprilično razlikuje od stropa s medaljonima iz Svete Helene, lako je primijetiti sličnosti u formi i osnovnoj ideji smještanja dekorativnih prikaza u kružne profilirane okvire povezane gredicama jednake profilacije.

Isti je arhitekt oblikovao i drveni strop s prikazima amoreta i u bečkoj rezidenciji obitelji Todesco, čija je gradnja počela 1861. godine. Iako u tom slučaju izostaju kružni okviri, scene u šesterokutnim kasetnim okvirima na stropu radne sobe Eduarda Todesca aludiraju na njegove poslovne aktivnosti, prikazujući alegorije trgovine, industrije, željeznice i plovidbe te se one izmjenjuju s prikazima amoreta na plavoj pozadini (sl. 13).²⁸

Medaljone iz Svete Helene možemo usporediti i primjeric s detaljem jednoga od stropova u palači Klein na bečkoj Ringstraße, sagrađenoj 1867. godine za industrijalca

14. Detalj stropa u palači Klein u Beču, 1867. (EVA-MARIA OROSZ, 2014., 172)

Detail of the ceiling in the Klein Palace in Vienna, 1867 (EVA-MARIA OROSZ, 2014, 172)

Franza Kleina, koju je projektirao arhitekt Carl Tietz. Reprezentativni saloni prvoga kata sadrže nježne groteske na zidovima, a na jednome od stropova nalazi se kružni pozlaćeni okvir unutar kojega je slika s prikazom pet nagih amoreta u letu na tirkiznoplavoj pozadini, obavijenih svilenim tkaninama (sl. 14).²⁹

Osim navedenih komparativnih primjera iz konteksta stambenih prostora, možemo spomenuti i uređenje stropa gledališta bečke Opere, arhitekata Eduarda van der Nülla i Augusta Sicarda von Sicardsburga, dovršene 1869. godine. Nažalost, izvorno unutarnje uređenje većim je dijelom uništeno u razaranjima u Drugom svjetskom ratu, no fotografija snimljena oko 1900. godine (sl. 15) ipak otkriva neke detalje nekadašnjega uređenja, u sklopu kojega se može razaznati da se na stropu gledališta, oko velikog kristalnog lustera, nalazio friz s kružnim slikama, od kojih su neke sadržavale i prikaze amoreta u letu sa svilenim trakama.³⁰

Stilski nešto bliži komparativni primjer nalazi se u dvorcu Miramare na sjevernoj strani Tršćanskog zaljeva. Taj je dvorac građen od 1856. do 1860. godine za nadvojvodu Maksimilijana Habsburškog, brata austrijskoga cara Franje Josipa. Dvorac je projektirao arhitekt Carl Junker, dok su za unutarnje uređenje zaslužni Franz i Julius Hofmann.³¹ Među izuzetno bogatom i eklektičnom unutarnjom dekoracijom, s brojnim vrlo raskošnim drvenim stropovima u većem dijelu prostorija, nalazi se i jedan, nešto skromniji, drveni strop u ulaznom prostoru reprezentativnoga glavnog stubišta (sl. 16). S obzirom na specifičnost prostora, strop je nepravilnog šesterostraničnog oblika koji u središnjem dijelu sadrži profilirani kružni okvir. Iz njega se na četiri strane šire ukrasne grede jednake profilacije koje ojačavaju daščanu strukturu stropa, kao što je i na stropu u Svetoj Heleni. Osnovna razlika je u činjenici da navedeni kružni okvir, odnosno medaljon, nije okvir u kojemu se nalazi slika, nego se u njegovu središtu nalazi stakleno dno male kružne fontane s vodorigama koja se nalazi na prvom katu dvorca.

Prikazi na medaljonima u odnosu na uzore za motiv amoreta u baroknom zidnom slikarstvu

Drugi kontekst u kojemu možemo promatrati medaljone iz Svete Helene jest interpretacija ikonografskog motiva amoreta³² u zidnom slikarstvu reprezentativnih baroknih stambenih prostora. Naime, poznato je da oko 1880. godine počinje ponovno otkrivanje baroka u Beču, nakon faze percepcije renesanse. Bečki povjesničar umjetnosti Albert Ilg objavio je 1880. godine pamflet „Budućnost baroknog stila“ u kojem traži okret prema umjetničkim, a prije svega arhitektonskim uzorima iz vremena Leopolda I. (1657./1658. – 1705.), Karla VI. (1711. – 1740.) te Marije Terezije (1740. – 1780.). Te su tendencije u sljedećim desetljećima, zahvaljujući inovativnim arhitektima kao što je Otto Wagner, naposljetku dovele do njegovih modernih interpretacija, rezultirajući razvojem secesije i jugendstila.³³

Od nastanka motiva amoreta u antici, preko pada njegove popularnosti tijekom srednjega vijeka sve do ponovne afirmacije u razdobljima renesanse i baroka, amoretu zadržavaju svoju mističnu prirodu kao bića između neba i zemlje, vječno u toj nevinoj dobi kad svijest o razlici dobrog i lošega još uvijek nije do kraja razvijena, dok podsvjesno polagano razvijajuća samostalnost počinje pobuđivati njihov nestašluk.³⁴ U sakralnom kontekstu oni označavaju nevinu vezu između božanskog i zemaljskog, dok su u svjetovnom simbol bezbrižnosti, razigranosti i ljupkosti. Unatoč tom njihovu dvojakom simbolizmu, stilski i formalno uvijek imaju iste barokne karakteristike. Najčešće se prikazuju kao buc masti dječaci s malim krilima, u nevinoj igri s cvijećem, raznim predmetima i životinjama ili pak, ako se radi o sakralnom prikazu, pridržavajući attribute svetaca.

15. Detalj povijesne fotografije gledališta Opere u Beču prije uništenja u Drugom svjetskom ratu, snimljeno oko 1900. (ANDREAS NIERHAUS, 2014., 58)
Detail of the historical photograph of the auditorium in the Vienna Opera House before it was destroyed in World War II, around 1900 (ANDREAS NIERHAUS, 2014, 58)

16. Drveni strop s medaljonom u dvorcu Miramare u Trstu, 1856. – 1860. (snimio M. Marić, 2018.)
Wooden ceiling with a medallion in the Miramare Castle in Trieste, 1856–1860 (M. Marić, 2018)

17. Detalj zidnog oslika Viteške dvorane dvorca u Brežicama, prije 1703. (snimio M. Marić, 2019.)
Detail of wall paintings in the castle hall of the Brežice castle, before 1703 (M. Marić, 2019)

Upravo u tim baroknim amoretima treba tražiti izvore inspiracije za amorete prikazane na medaljonima iz Svete Helene. S obzirom na to da posljednja desetljeća 19. stoljeća uzore traže, između ostaloga, i u razdoblju baroka, na navedenim prikazima amoreta može se prepoznati spomenuti karakteristični barokni način prikazivanja tih bucmastih dječacića u nestašnoj igri s cvijećem među oblacima. Vrlo je vjerojatno da oni nisu bili dio nekog složenijeg ikonografskog programa, nego da je njihova uloga na stropu jedne od glavnih prostorija u dvorcu posve dekorativna te da je razina njihove simbolike u estetskom doživljaju ljupkosti i razigranosti koju oni dočaravaju.

Iako je o nekim izravnim uzorima vrlo teško govoriti, najviše sličnosti moguće je pronaći u kontekstu brojnih složenijih ikonografskih programa stropnih slika u baroknim palačama, osobito na području Austrije. Najprije je potrebno spomenuti bogate ikonografske programe baroknih zidnih oslika Viteške dvorane dvorca u Brežicama (prije 1703.), (sl. 17), te palače Attems u Grazu (dovršena 1702.).³⁵ U oba primjera kao sporedni likovi na slikama javljaju se amoreti u različitim aktivnostima i pozama, a posebna poveznica sa Svetom Helenom jest to što su ih članovi obitelji Mikšić vjerojatno mogli i osobno vidjeti.

Naime, obje spomenute građevine bile su u vlasništvu obitelji Attems, a Mikšići su s tom izuzetno uglednom štajerskom plemićkom obitelji bili povezani ženidbom Nikole Mikšića Luisom von Attems, upravo u vrijeme obnove dvorca u Svetoj Heleni.³⁶

U nešto bližem kontekstu, jedan od primjera s prikazom amoreta na baroknim zidnim slikama u kontekstu rezidencijalnih prostora koje treba izdvojiti je oslik na svodu svečane dvorane dvorca Oršić u Gornjoj Bistri, koji je dovršen 1778. godine.³⁷ Na stropu su prikazani Apolon i Dijana u oblacima, dok oko njih lete amoreti u raznim aktivnostima, među kojima se ističu dvojica koji se u letu igraju granom punom ruža.

Osim navedenih primjera treba spomenuti i jedan od oslikanih stropova u tzv. vrtnoj palači Liechtenstein u Beču (sl. 18). Radi se o iluzionističkom prikazu kupole na stropu, u čijem se središtu nalazi okul s četiri amoreta koji lete u dinamičnom pokretu igrajući se cvijećem. Palaču je projektirao arhitekt Domenico Martinelli, dok zidne slike potpisuje austrijski slikar Johann Michael Rottmayr (slike se datiraju u 1707. godinu).³⁸

Navedeni komparativni primjeri, naravno, nisu izravni uzori za prikaze amoreta na medaljonima u Svetoj Heleni,

no ilustriraju dojam i dočaravaju estetiku koju su, u skladu s ukusom vremena, Mikšići željeli postići u uređenju najreprezentativnije prostorije u svojem dvorcu. Ipak, inspiracija baroknim zidnim slikarstvom isprepletena je tu sa suvremenim trendovima ekstenzivnog korištenja drva vidljive boje i teksture u unutarnjem uređenju, što je rezultiralo specifičnim dojmom, u skladu s modom posljednjih desetljeća 19. stoljeća.

Zaključak

Stropni medaljoni iz dvorca Adamovich-Hellenbach-Mikšić u Svetoj Heleni kod Svetog Ivana Zeline jedini su trag izvornog unutarnjeg uređenja dvorca nastalog nakon velikog potresa koji je područje Zagreba i okolice pogodio u studenome 1880. godine. Njihov je izvorni kontekst potpuno izgubljen nakon urušavanja krovišta i stropova u glavnom, središnjem dijelu dvorca. Izvučeni su iz ruševine i restaurirani u Hrvatskom restauratorskom zavodu.

Radovi na medaljonima bili su povod za detaljniju analizu, i materijala i povijesnih podataka, koja je rezultirala cjelokupnom interpretacijom konteksta njihova nastanka. Prirodoslovne analize materijala potvrdile su poznate povijesne podatke o dvorcu te su nastanak medaljona datirale u posljednju sustavnu fazu njegova uređenja tijekom pretposljednega desetljeća 19. stoljeća. Nažalost, s obzirom na vrlo loše stanje očuvanosti velikoga dijela hrvatskih dvoraca i kurija, pa tako i Svete Helene, nije bilo moguće pronaći izravne komparativne primjere u Hrvatskoj. Ipak, usporedbom s relativno sličnim materijalom i karakterističnom modom toga vremena, osobito bečkih primjera, bilo je moguće smjestiti medaljone u nešto širi kontekst i potvrditi njihovu dataciju i moguću provenijenciju.

Također, unatoč tome što arhivski i povijesni podaci o unutrašnjosti dvorca ne postoje, dostupna

18. Detalj stropne slike iz palače Liechtenstein u Beču, 1707. (Rex-Film © Zentralinstitut für Kunstgeschichte, Farbdiarchiv, München)
Detail of a ceiling painting from the Liechtenstein Palace in Vienna, 1707 (Rex-Film © Zentralinstitut für Kunstgeschichte, Farbdiarchiv, München)

fotodokumentacija i arhitektonski nacrti postojećega stanja omogućili su oblikovanje virtualne 3D rekonstrukcije pretpostavljene pozicije medaljona na stropu, s ciljem njihove što jasnije interpretacije i prezentacije. ■

Bilješke

- 1 Godine 2011. voditeljica radova hitne intervencije bila je Ivana Sambolić, a 2014. cjeloviti radovi na oba medaljona započeti su također pod vodstvom Ivane Sambolić, dok je 2015. voditeljstvo preuzela Majda Begić Jarić. Tijekom 2017. godine na medaljonima su primijećena nova oštećenja te je na njima 2018. godine izvedena hitna konzervatorsko-restauratorska intervencija da bi se spriječilo njihovo ubrzano propadanje.
- 2 Prema literaturi, druga dvorana također je imala drveni razbareni strop, no on do danas nije sačuvan. ANĐELA HORVAT, ŠTEFICA HABUNEK-MORAVAC, NADA ALEKSIĆ, 1970., 150.
- 3 MK RH, KO Zagreb, IVAN PALANOVIĆ, 2008.
- 4 MLADEN OBAD ŠĆITAROCI, BOJANA BOJANIĆ OBAD ŠĆITAROCI, 1998., 282.
- 5 MLADEN HOUŠKA, 2007., 5–8; JOSIP ADAMČEK, 1981., 113–115.
- 6 MLADEN OBAD ŠĆITAROCI, BOJANA BOJANIĆ OBAD ŠĆITAROCI, 1998., 282.

- 7 JOSIP ADAMČEK, 1981., 115.
- 8 MLADEN HOUŠKA, 2007., 11.
- 9 MLADEN OBAD ŠĆITAROCI, BOJANA BOJANIĆ OBAD ŠĆITAROCI, 1998., 284.
- 10 Isto, 282.
- 11 Tijekom 18. stoljeća obitelj Attems bila je jedna od najbogatijih i najutjecajnijih štajerskih plemićkih obitelji, a palača Attems u središtu Graza, sagrađena 1702., jedna je od najvažnijih baroknih palača u tome gradu. URL = <https://www.turismofvg.it/Villas-and-buildings/Palazzo-Attems-Petzenstein> (21. rujna 2018.).
- 12 JOSIP TORBAR, 1882.
- 13 MLADEN OBAD ŠĆITAROCI, BOJANA BOJANIĆ OBAD ŠĆITAROCI, 1998., 284.
- 14 Jurković, Horvat, Houška, nav. dj., 2007., 23–25.
- 15 HRZ, Prirodoslovni laboratorij, MARGARETA KLOFUTAR, 2014.
- 16 DARD HUNTER, 1978., 376.

- 17 Isto, 365.
- 18 HRZ, Prirodoslovni laboratorij, DOMAGOJ MUDRONJA, 2014.
- 19 NICHOLAS EASTAUGH, VALENTINE WALSH, TRACEY CHAPLIN, RUTH SIDDALL, 2004., 99.
- 20 Isto, 319.
- 21 STEFAN MUTHESIUS, 2009., 96.
- 22 Isto, 97.
- 23 STEFAN MUTHESIUS, 2009., 102–104.
- 24 MLADEN OBAD ŠČITAROCI, 2005., 264.
- 25 Isto, 136.
- 26 EVA-MARIA OROSZ, 2014., 142.
- 27 KLAUS EGGERT, 1976., 235.
- 28 EVA-MARIA OROSZ, 2014., 148.
- 29 Isto, 172.
- 30 ANDREAS NIERHAUS, 2014., 57–58.
- 31 FABIANI, 2014., 16.
- 32 Pitanje naziva toga ikonografskog motiva još uvijek nije posve razjašnjeno. „Putti“, „eroti“, „amoreti“, „amorini“, „anđelčići“, „spiritelli“, sve su to pojmovi koji se koriste za taj motiv, ovisno o pristupu i kontekstu prikazivanja. U literaturi je vjerojatno najzastupljeniji pojam „putti“, i to najčešće u sakralnom kontekstu, kako bi ih se razlikovalo od antičkih „amoreta“ ili „erota“. Ipak,

Izvori

Hrvatski restauratorski zavod (HRZ)
Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Konzervatorski odjel u Zagrebu (MK RH, KO Zagreb)
PALANOVIĆ, IVAN, *Dvorac Adamovich, Hellenbach, Mikšić – Sv. Helena*, oznaka projekta: A–2008/010, Projektni ured Ivangrad, Marija Bistrica, 2008.

Literatura

ADAMČEK, JOSIP, Povijest vlastelinstva Božjakovina i okolice, *Po dragome kraju – Dugoselsko područje*, Kaj, IV (1981.), 105–134.

DEMPSEY, CHARLES, *Inventing the Renaissance Putto*, Chapel Hill & London, 2001.

DOBRONIĆ, LELJA, [Posjedi i sjedišta templara ivanovaca i sepulkralaca u Hrvatskoj](#), Rad JAZU, knjiga 406/11, Zagreb, 1984.

EASTAUGH, NICHOLAS; WALSH, VALENTINE; CHAPLIN, TRACEY; SIDDALL, RUTH, *The Pigment Compendium: A Dictionary of Historical Pigments*, Oxford, 2004.

EGGERT, KLAUS, *Der Wohnbau der Wiener Ringstrasse im Historismus 1855–1896*, Wiesbaden, 1976.

FABIANI, ROSSELLA, *Il castello di Miramare: Il museo storico e il parco*, Venecija, 2014. [prijevod: *Dvorac Miramare: povijesni muzej i park*, Venecija, 2014., prevela: Ljiljana Avirović]

HORVAT, ANĐELA; HABUNEK-MORAVAC, ŠTEFICA; ALEKSIĆ, NADA, *Dvorci i kurije sjeverne Hrvatske – stanje i mogućnosti njihova uključivanja u suvremeni život*, Zagreb, 1970.

HOUŠKA, MLADEN, Povijest Svete Helene, *Sveta Helena*, Ivan Jurković, Zorislav Horvat, Mladen Houška, Sveti Ivan Zelina, 2007., 5–26.

važno je istaknuti i izvorno značenje naziva *putto* – korijen je latinska riječ *putus* koja jednostavno znači mali dječak. Dakle, interpretiramo li taj naziv u užem smislu, on bi trebao označavati prikaz običnog djeteta bez krila, dok bi pojmovi, „amoreti“, „amorini“, „eroti“, ili u sakralnom kontekstu možda „anđelčići“, trebali označavati krilate dječake. Unatoč tome, u literaturi se relativno rijetko susreće ta distinkcija pa pojam „putto“ najčešće u jednakoj mjeri označava i dječacića s krilima i onoga bez krila. S druge strane, pojmovi „amoreti“, „amorini“ i „eroti“ isključivo se upotrebljavaju za krilate dječaciće u svjetovnom kontekstu; stoga je kao najprecizniji u ovom slučaju odabran naziv „amoreti“. CHARLES DEMPSEY, 2001., 4–5.

33 ANDREAS NIERHAUS, 2014., 64.

34 CHARLES DEMPSEY, 2001., 20.

35 LINA JURJEVIĆ, 2017., 8.

36 Poznato je da su Nikola i Luisa rođeni 1861. godine te su vjenčani 24. studenoga 1884. godine u Grazu. URL = <https://gw.geneanet.org/bemiha?lang=en&n=mixich+de+also+lukavec+z&oc=0&p=nikolaus> (17. lipnja 2019.).

37 LINA JURJEVIĆ, 2017., 29.

38 URL = <https://www.palaisliechtenstein.com/en/downloads.html> (19. rujna 2018.).

HUNTER, DARD, *Papermaking: The History and Technique of an Ancient Craft*, New York, 1978.

JURJEVIĆ, LINA, *Zidni oslik Viteške dvorane dvorca Brežice i barokno zidno slikarstvo sjeverozapadne Hrvatske*, diplomski rad, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za povijest umjetnosti, Zagreb, 2017., URL = <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/10028/> (20. svibnja 2019.).

MUTHESIUS, STEFAN, *The poetic home: designing the 19th-century domestic interior*, New York, 2009.

NIERHAUS, ANDREAS, Vom Nutzen und Nachteil der Historie für das Bauen, *Die Wiener Ringstraße. Das Buch*, (ur.) Alfred Fogarassy, Ostfildern, 2014., 56–65.

OBAD ŠČITAROCI, MLADEN; BOJANIĆ OBAD ŠČITAROCI, BOJANA, *Dvorci i perivoji u Slavoniji – Od Zagreba do Iloka*, Zagreb, 1998.

OBAD ŠČITAROCI, MLADEN, *Dvorci i perivoji Hrvatskoga zagorja*, Zagreb, 2005.

OROSZ, EVA-MARIA, Angst vor der Leere. Wohnen an der Wiener Ringstraße, *Die Wiener Ringstraße. Das Buch*, (ur.) Alfred Fogarassy, Ostfildern, 2014, 140–147.

STRUTHERS, SALLY A., *Donatello's Putti: Their Genesis, Importance, and Influence on Quattrocento Sculpture and Painting*, Vol. 1., doktorska disertacija, The Ohio State University, 1992.

TORBAR, JOSIP, *Izvjestice o zagrebačkom potresu 9. studenog 1880.*, Zagreb, 1882.

Summary

Matija Marić

CEILING MEDALLIONS FROM THE ADAMOVIĆ-HELLENBACH-MIKŠIĆ MANOR HOUSE IN SVETA HELENA: HISTORICAL CONTEXT, DATE AND INTERPRETATION

Two ceiling medallions from the Adamović-Hellenbach-Mikšić manor house in Sveta Helena, near Sveti Ivan Zelina, were once part of a wooden ceiling in one of the two main halls. In 2003, they became part of the Sveti Ivan Zelina Museum collection following the collapse of the manor house roof along with the wooden ceilings. We do not know their original location, and they are the only remaining part of the interior decoration saved from the ruins. The medallions are two massive profiled wooden frames made out of oak with circular gouache paintings on papier mâché on wood. The paintings portray two amoretti playing with flowers in the clouds. Conservation and restoration started in 2011 at the Croatian Conservation Institute by carrying out of preventive protection, primary conservation and research on both medallions, and the work was completed during 2014 and 2015.

Based on historical information about the manor house, and the results of the research conducted by the Natural Science Laboratory of the Croatian Conservation Institute, the medallions and the entire ceiling can be dated in the last quarter of the 19th century. The old manor house in Sveta Helena, owned by the Mikšić family, was severely damaged during the large 1880 earthquake in Zagreb and its surroundings. The Mikšić family later built a new manor house on the foundations of the old one. New ceilings were also made at the same time, one of which contained these medallions. Laboratory analysis of the paper carrier indicated the presence of lignin, meaning the paper was produced from raw wood which was commercially

used in the second half of the 19th century. Pigment analysis of the painted layer showed the presence of chrome yellow and chromium-oxide green, which were also products of the industrial revolution and were not available before the 19th century. In addition, solid oak frames fit well into the well-known trends of interior design of representational spaces in the 19th century.

Unfortunately, due to the very poor condition of a great number of Croatian castles and manor houses, including Sveta Helena, it was not possible to find direct comparative examples in Croatia. A very similar one can be found in the Miramare Castle on the northern side of the Trieste Bay, built between 1856 and 1860 for Archduke Maximilian I, brother of Austrian Emperor Franz Joseph I. Other comparative examples mainly comprise representative housing built in Vienna during the second half of the 19th century, from where, in all likelihood, the paintings on these medallions come from.

Despite the fact that archival and historical data on the interior of the manor house does not exist, available photo-documentation and architectural drawings of the house's current condition made it possible to create a virtual 3D reconstruction of the assumed position of the medallions on the ceiling in order to interpret and present them.

KEYWORDS: ceiling medallions, painted wooden ceiling, amoretti, Adamović-Hellenbach-Mikšić manor house, Baroque Revival, art on paper carrier